

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	1Cdo/23/2023
Identifikačné číslo spisu:	8121201998
Dátum vydania rozhodnutia:	27.02.2024
Meno a priezvisko:	JUDr. Erika Šobichová
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2024:8121201998.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobkyne D., rodenej I., narodenej J., X., zastúpenej advokátom JUDr. Ernestom Vokálom, Prešov, Hlavná 61, proti žalovaným 1/ U. I., narodenej J. E., zastúpenej advokátkou JUDr. Martinou Kožárovou Jenčovou, Prešov, Slovenská 69, 2/ Prima banka Slovensko, a.s., Žilina, Hodžova 11, IČO: 31 575 951, zastúpenej SEDLAČKO & PARTNERS, s.r.o., Bratislava, Štefánikova 8, IČO: 36 853 186, o určenie, že záložné právo na nehnuteľnosti neexistuje, vedenom na Okresnom súde Prešov pod sp. zn. 16C/14/2021, o dovolaní žalobkyne proti rozsudku Krajského súdu v Prešove z 27. septembra 2022 č. k. 12Co/21/2022-196, takto

rozhodol:

Rozsudok Krajského súdu v Prešove č. k. 12Co/21/2022-196 zo dňa 27. septembra 2022 z r u š u j e a vec mu vracia na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Prešov (ďalej aj ako „súd prvej inštancie“) rozsudkom zamietol žalobu vo výroku I. a v II. a III. súvisiacom výroku o trovách konania rozhodol tak, že ich plnou náhradou zaviazal žalobkyňu.

2. Po citácii ust. čl. 20 ods. 1, ods. 3 Ústavy SR, § 123, § 151a, § 151b ods. 1-4, § 151c ods. 1-3, § 151e ods. 2, § 151m ods. 1 Obč. zák., § 70 ods. 1 katastrálneho zákona, § 251, § 255 ods. 1, ods. 2 CSP svoje rozhodnutie vecne dôvodil tým, že žalobkyňa sa podanou žalobou domáhala určenia neexistencie záložného práva viaznuceho na nehnuteľnosti, rodinný dom, súp. č. J., v jej podiele 1 z celku, zapísaného na LV č. XXXX, k.ú. E. O. X., žalobu opierajúc o skutočnosť, že záložné právo na jej podiel bolo zapísané v katastrálnom konaní po prevode podielu z jej právneho predchodcu na ňu darovacou zmluvou, a to na základe zmluvy o zriadení záložného práva uzavretej medzi žalovanými 1/ a 2/, pričom jej právny predchodca nikdy nemal v úmysle svoj podiel založiť, nebol účastníkom záložnej zmluvy a nikdy nedal ani písomný ani konkludentný súhlas so založením nehnuteľnosti v jeho vlastníctve, pričom žalovaná 1/ v priebehu celého katastrálneho konania tvrdila, že záložná zmluva bola uzatvorená v čase, kedy jedinou výlučnou vlastníčkou bola ona s tým, že v konaní vedenom na Okresnom súde Prešov pod sp. zn. 19C/11/2014 medzi otcom žalobkyne a žalovanou 1/ bol za podielového spoluvlastníka označeného domu vo veľkosti podielu 1/2 z celku určený otec žalobkyne. Naliehavý právny záujem na podanej žalobe bol podľa žalobkyne daný samotnou skutočnosťou, že na

nehnutelnosti v jej podielovom spoluvlastníctve je zapísané záložné právo, ktoré nikdy na tento podiel nevzniklo. Po vykonanom dokazovaní žalobu zamietol z vecného dôvodu, lebo v administratívnych konaniach katastrálny orgán len administratívne opravil údaj katastra tak, že zapísal do tiarch zmluvu o zriadení záložného práva, pričom podstatným v súdenom spore bola skutočnosť, že v čase podpisu zmluvy o zriadení záložného práva dňa 25.07.2013 medzi žalovanou 1/ ako dlžníčkou a žalovaným 2/ ako veriteľom, bola žalovaná 1/ vedená ako výlučná vlastníčka rodinného domu, na čom nič nemohla zmeniť ani skutočnosť, že rozsudkom Okresného súdu Prešov č. k. 19C/11/2014-126 z 21.04.2015, právoplatným dňa 23.06.2016, sa podielovým spoluvlastníkom rodinného domu v podiele 1/2 z celku stal právny predchodca súčasnej žalobkyne a vtedajší partner žalovanej 1/, kde žalovaná 2/ v čase podpisu záložnej zmluvy vychádzala zo stavu uvedeného na príslušnom liste vlastníctva, kde ako výlučná vlastníčka bola zapísaná žalovaná 1/, ktorej ako výlučnej vlastníčke patrilo právo zaťažiť záložným právom nehnuteľnosť v rozsahu, v akom s ňou disponuje. Predloženie pôvodnej úverovej zmluvy by do sporu neprinieslo žiadne nové svetlo, preto návrh na vykonanie tohto dôkazu zamietol. O trovách konania rozhodol podľa zásady úspechu.

3. Na odvolanie žalobkyne Krajský súd v Prešove (ďalej ako „odvolací súd“) rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil. Žalovaným 1/ a 2/ priznal voči žalobkyňi nárok na náhradu trov odvolacieho konania v plnom rozsahu. Odvolací súd po preskúmaní napadnutého rozhodnutia v medziach daných rozsahom a dôvodmi odvolania dospel k záveru, že odvolaniu žalobkyne nie je možné priznať úspech, keďže napadnutý rozsudok je vo výrokoch vecne správny, čím boli splnené podmienky pre jeho potvrdenie podľa § 387 ods. 1 CSP.

4. Odvolací súd tak v odvolacom konaní posúdil relevantnosť konkrétnych odvolacích námietok v kontexte s namietanou nepreskúmateľnosťou, nesprávnymi skutkovými zisteniami a nesprávnym právnym posúdením veci. S poukazom na dátum podania, označenie i obsah žaloby, v danom prípade bola nesporne podaná určovací žaloba v zmysle § 137 písm. c) CSP, podľa ktorého žalobou možno požadovať, aby sa rozhodlo o určení, či tu právo je alebo nie je, ak je na tom naliehavý právny záujem; naliehavý právny záujem nie je potrebné preukazovať, ak vyplýva z osobitného predpisu. Súd v každom štádiu konania musí mať za doloženú existenciu takéhoto záujmu, inak (a to bez skúmania vecnej stránky návrhu), musí žalobný návrh ako neprípustný zamietnuť. Či tento záujem jestvuje, skúma súd ex offio, t. j. z úradnej povinnosti. Platí to aj pre súd prvej inštancie, aj pre súd odvolací. Pre skúmanie súdu teda netreba, aby takúto obranu (nastolenie tejto otázky) v konaní žalovaný vôbec urobil, napríklad v podanom odvolaní proti rozsudku súdu prvej inštancie. Nepreukázaná existencia naliehavého právneho záujmu v čase rozhodovania súdu vedie k zamietnutiu určovacieho návrhu. Je teda nutné, aby tento naliehavý právny záujem jestvoval nielen v čase rozhodovania súdu prvej inštancie, ale aj v čase rozhodovania odvolacieho súdu (§ 217 ods. 1 v spojení s § 383 CSP). Skúmanie ne/existence naliehavého právneho záujmu v napadnutom rozsudku ostalo zo strany súdu prvej inštancie bez povšimnutia, preto odvolací súd postupujúc podľa § 382 CSP vyzval sporové strany na vyjadrenie sa k novej aplikácii ust. § 137 písm. c/ CSP na prejednávajúcu vec.

4.1. Žalobkyňa k výzve uviedla, že má za to, že má naliehavý právny záujem na určení, či podiel na rodinnom dome nie je zaťažený záložným právom, pričom uvedený záver plynie z ustálenej judikatúry najvyšších súdnych autorít. Mala za to, že odstránenie neistoty v právnom vzťahu je možné odstrániť len prostredníctvom určovacej žaloby, ktorú podala. Žalovaná 1/ zastala názor, že v danom prípade naliehavý právny záujem nie je. Poukázala na ustálenú judikatúru, ako aj na rozhodnutia Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 2Cdo/131/2006, sp. zn. 5Cdo/224/2008, z ktorého vyplýva, že žaloba o určenie má slúžiť potrebám praktického života, čo v danom prípade nie je. Uviedla, že podaná žaloba nemá nijaký praktický význam a ide len o zbytočné rozmnožovanie sporov medzi stranami, čo vylučuje existenciu naliehavého právneho záujmu.

4.2. Žalovaný 2/ uviedol, že ak by súd hypoteticky použitím daného ustanovenia vyhovel žalobe, znamenalo by to, že na spoluvlastnícky podiel žalobkyne nikdy nebolo zriadené záložné právo. Takýto záver by bol nielen vecne nesprávny, ale s prihliadnutím na všetky okolnosti prípadu aj zjavne nespravodlivý. Rozhodnutie súdu prvej inštancie považoval za vecne správne.

5. Podľa odvolacieho súdu bolo potom potrebné predovšetkým zamerať sa na otázku, či existujú v

súdnej veci okolnosti, pre ktoré žalobkyňa nemohla reálne využiť jednoduchšie uplatniteľné právne prostriedky, alebo či jej nezostalo nič iné, než sa svojho práva domáhať určovacou žalobou. Z dokazovania pred súdom prvej inštancie vyplynulo, že formálne včasnému uplatneniu jej práv inými uplatniteľnými právnymi prostriedkami jej nebránila žiadna objektívna skutočnosť, bola to skôr zrejme iba jej subjektívna okolnosť, preto nemôže mať otvorenú cestu na uplatnenie určovacej žaloby; v takomto prípade skutočne musí prevážiť zásada „vigilantibus iura“ nad nedbanlivosťou a laxnosťou žalobkyne.

6. Odvolací súd konštatoval, že na podnet žalovanej 1/ sa začalo správne konanie, výsledkom ktorého bolo rozhodnutie Okresného úradu Prešov, katastrálny odbor č. J. z 02.09.2020 a boli ním opravené údaje katastra tak, že na G. č. XXXX, v k. ú. E. O. X., v časti N. bola zapísaná zmluva o zriadení záložného práva na nehnuteľný majetok č. J. pre Prima banku Slovensko, a.s. (žalovaný 2/) k stavbe rodinný dom so súp. č. XXX, stojaci na parcele N. XXX/X vo vlastníckom práve v časti B vlastníci pod bodmi 1. O. I., rod. I. (žalobkyňa) v podiele 1 a 2. U. I., rod. I. (žalovaná 1/) v podiele 1 s tým, že súčasne bol opravený údaj katastra tak, že v súbore popisných informácií katastra nehnuteľností na LV č. J., k. ú. E. O. X., v časti N.. v texte zmluvy o zriadení záložného práva na nehnuteľný majetok č. XXXXX pre Prima banku Slovensko, a.s. vypúšťa zápis stavby rodinného domu súp. č. XXX, stojace na parcele N. J. a po oprave bude nasledovný text záložného práva: „V J. zmluva o zriadení záložného práva na nehnuteľný majetok č. J. pre Prima banku Slovensko, a.s. zo dňa 25.7.2013 na parcely N. J., N. J. a N. J. s tým, že rozhodnutím Okresného úradu Prešov, odbor opravných prostriedkov č. J. zo dňa 11.01.2021 bolo zamietnuté odvolanie žalobkyne a rozhodnutie Okresného úradu Prešov, katastrálneho odboru č. J. zo dňa 02.09.2020 bolo potvrdené, pričom toto rozhodnutie nadobudlo právoplatnosť 01.02.2021. Proti tomuto rozhodnutiu správneho orgánu žalobkyňa nevyužila právne prostriedky na ochranu jej práv, ktoré jej zákon ponúkal v podobe správnej žaloby podľa § 177 a nasl. Správneho súdneho poriadku, čo znamená, že dostatočne nedbala o svoje práva. V tejto situácii na strane žalobkyne je potom zjavná absencia legitímneho očakávania, v dôsledku čoho nemohla byť naplnená preventívna funkcia jej žaloby podľa § 137 písm. c) CSP, a teda nie je daná ani naliehavosť právneho záujmu na jej podaní, o to viac, že žalovanému 2/, ktorý vychádzal pri uzatváraní záložnej zmluvy zo štátom stanovenej evidencie v katastri nehnuteľností, v ktorom bola v tom čase ako výlučná vlastníčka domu vedená iba žalovaná 1/, je potrebné poskytnúť vyššiu mieru ochrany jeho práva, pred, v tomto spore nedbalou žalobkyňou.

7. Na základe všetkých vyššie uvedených skutočností, teoretických východísk, konštantnej judikatúry a právnych argumentov dospel odvolací súd k záveru, že pokiaľ súd prvej inštancie napadnutým rozsudkom zamietol žalobu žalobkyne, rozhodol vo výroku vecne správne, a preto odvolací súd s použitím ustanovenia § 387 ods. 1 CSP rozsudok súdu prvej inštancie v zamietavej časti, vrátane vecne správneho závislého výroku o náhrade trov konania (odvolacími dôvodmi osobitne nespochybného) potvrdil. I podľa už konštantnej judikatúry tak národných ako aj nadnárodných súdov, súd nemusí dať odpoveď na všetky otázky nastolené stranami sporu, ale len na tie, ktoré majú pre vec podstatný význam. Preto na ďalšiu argumentáciu strán, zachádzajúcu do nadbytočných podrobností, nespôsobilú už privodiť zmenu názoru odvolacieho súdu, nepovažoval odvolací súd za potrebné reagovať špecifickou odpoveďou.

8. O nároku na náhradu trov odvolacieho konania odvolací súd rozhodol podľa § 396 ods. 1 v spojení s § 262 ods. 1 a § 255 ods. 1 CSP tak, že úspešným žalovaným v odvolacom konaní priznal nárok na náhradu trov odvolacieho konania proti neúspešnej žalobkyňi v plnom rozsahu.

9. Proti tomuto rozsudku podala žalobkyňa dovolanie. V dovolaní uviedla, že dňa 10.03.2021 sa začalo konanie o určenie, že záložné právo na nehnuteľnosť neexistuje. Súd prvej inštancie žalobu vecne preskúmal a túto zamietol. Na jej odvolanie odvolací súd rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil s tým, že vyslovil na rozdiel od súdu prvej inštancie, že žalobkyňa nemá naliehavý právny záujem na podaní žaloby. Nad rámec sa vyjadril aj k veci samej jednou vetou bez toho, aby sa vysporiadal s odvolacími námietkami, čím zaťažil rozhodnutie vadou. Za tohto stavu je rozsudok odvolacieho súdu nepreskúmateľný, porušuje právo na spravodlivý proces a je vydaný v rozpore s judikatúrou najvyšších

súdnych autorít.

Absencia naliehavého právneho záujmu a rozpor s judikatúrou najvyšších súdnych autorít. Záver odvolacieho súdu, že tým, že žalobkyňa nepodala správnu žalobu voči vydanému rozhodnutiu odvolacieho správneho orgánu a tým nedostatočne dbala o svoje práva, preto nie je daný naliehavý právny záujem na tomto určení je v rozpore s judikatúrou najvyšších súdnych autorít, pričom z jeho záveru plynie zreteľné odmietnutie spravodlivosti. Poukázala na to, že zo žiadneho rozhodnutia najvyšších súdnych autorít, ani z citovaných v napadnutom rozsudku neplynie záver, že podmienkou podania určovacej žaloby a naplnenia podmienky naliehavého právneho záujmu je vyčerpanie všetkých právnych prostriedkov, vrátane vyčerpania všetkých prostriedkov správneho súdnictva. Žalobkyňa má za to, že v predmetnej právnej veci má naliehavý právny záujem na určení, či jej podiel na rodinnom dome nie je zaťažený záložným právom k nehnuteľnosti (alebo aj, že záložné právo na jej podiel nevzniklo, pričom uvedený záver plynie z ustálenej judikatúry najvyšších súdnych autorít).

9.1. Poukázala na to, že je nespornou skutočnosťou, že aj jej podiel na rodinnom dome je zaťažený záložným právom. Ona nie je a ani jej právny predchodca nie je a nebol účastníkom záložnej zmluvy, úverovej zmluvy a v konaní nebol predložený žiaden dôkaz o tom, že by dala súhlas, aby bolo jej vlastníctvo (podiel na rodinnom dome) predmetom zálohu, nakoľko takáto listina neexistuje a k uvedenému súhlasu nedošlo ani ústne, čo plynie z vykonaného dokazovania pred súdom prvej inštancie. Je nespornou skutočnosťou, že podiel na rodinnom dome nadobudla bez tiarch, teda jej vlastnícke právo k podielu v čase nadobudnutia vlastníckeho práva nebolo zaťažené záložným právom. Je nesporné, že záložné právo na jej podiel bolo zapísané na základe rozhodnutia Okresného úradu Prešov katastrálny odbor v konaní o oprave chyby v katastrálnom operáte. V správnom konaní svoje práva bránila a správny orgán uviedol, že nebol preukázaný žiaden titul na zánik záložného práva, keďže takéto oprávnenie má všeobecný súd, obrátila sa naň. Podanou žalobou žalobkyňa sleduje zmenu zápisu v katastri nehnuteľnosti, aby došlo k zosúladieniu skutočného stavu a zapísaného stavu, keďže tvrdí a preukazuje, že nie je účastníkom záložnej zmluvy a svoj podiel do zálohu neposkytla.

9.2. Na základe uvedeného má za to, že odstránenie neistoty v právnom vzťahu je možné iba prostredníctvom určovacej žaloby, ktorú podala. Podľa nej má naliehavý právny záujem na určení toho, že nehnuteľnosť uvedená v žalobe nie je zaťažená záložným právom resp., že záložné právo na jej podiel nevzniklo v zmysle záložnej zmluvy. Právne postavenie žalobkyne je bez takéhoto určenia neisté, pretože je v súčasnosti ohrozené vlastnícke právo žalobkyne k jej nehnuteľnostiam, keďže sa ocitla v postavení záložcu, voči ktorému môžu byť uplatnené postihové práva záložného veriteľa a musí tak dôjsť k náprave rozporu medzi zápisom v katastri nehnuteľností a skutočným stavom, tak ako to plynie z podanej žaloby. Jedine rozsudok konajúceho súdu môže vytvoriť pevný základ pre právne vzťahy medzi stranami sporu. Rozhodnutie súdu v predmetnom spore by zabránilo aj vzniku nenapraviteľných škôd, ktoré by mohlo spôsobiť prípadný predaj sporných nehnuteľností. Niet dôvodu nepriznať naliehavý právny záujem a nechať žalobkyňu v právnej neistote, že žalovaná bude, resp. nebude splácať úver a či žalovaná banka rozhodne či dôjde k výkonu záložného práva, nechať žalobkyňu následne byť v neistote s nutnosťou podania žaloby s rovnakým predmetom sporu a obsahom v exekučnom konaní podľa § 44 exekučného poriadku, tzv. vylučovaciu žalobu. Nateraz splácanie úveru zo strany žalovanej nemôže postačovať, že naliehavý právny záujem na určení nie je daný. Rozhodnou je jedine tá skutočnosť, že je nepochybne ohrozené vlastnícke právo žalobcu k jeho nehnuteľnostiam, keďže sa ocitla v postavení záložcu, voči ktorému môžu byť uplatnené postihové práva záložného veriteľa.

9.3. Zákonodarca nevyžaduje, aby podanie žaloby o určení, že nehnuteľnosť nie je zaťažená záložným právom bola závislá od prebiehajúceho výkonu záložného práva, či už v zmysle exekučného poriadku, na dobrovoľnej dražbe, či priamym výkonom. Postačuje, že uvedené riziko je reálne, existuje a túto neistotu vie odstrániť iba vecné prejednanie predmetného sporu s konštatovaním, že naliehavý právny záujem na určení je daný. V tomto smere poukázala na rozhodnutie najvyššieho súdu pod sp. zn. 5Cdo/60/98 publikované v Zbierke súdnych rozhodnutí pod R 8/2000. Vecné preskúmanie žaloby o určení či záložné právo vzniklo, resp. či nehnuteľnosť je zaťažená záložným právom je podporená judikatúrou NS SR sp. zn. 4Cdo/125/2017. Taktiež poukázala aj na rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky 21Cdo/58/2003, 21Cdo/1092/2006.

Nepreskúmateľnosť namietala vo vzťahu k bodu 24 odôvodnenia odvolacieho súdu s tým, že v odôvodnení rozsudku absentujú úvahy ohľadom dobrej viery tej ktorej strany sporu, pričom žalobkyňa poukazuje na judikatúru ohľadom prelomenia zásady nemo plus iuris. K uvedenému poukázala na

rozhodnutie ústavného súdu I. ÚS 510/2016. Taktiež poukázala na rozhodnutie NS SR sp. zn. 1VObd/2/2020.

9.4. Ak chcel odvolací súd napriek uvedenému prelomiť zásadu nemo plus iuris poukazom na dobromyseľnosť žalovaného 2/, nevysporiadal sa s dobromyseľnosťou žalobkyne, okolnosťami prípadu, úvahy v tomto smere absentujú, nakoľko jej odvolanie nebral v úvahu skrz nesprávny záver o absencii naliehavého právneho záujmu. Vecnej stránke sa venoval jednou vetou. V súvislosti s uvedeným sa žiada uviesť, že ochrana dobrej viery, na ktorú sa odvoláva žalovaný 2/ - záložný veriteľ, svedčí rovnako žalobkyni, resp. jej právnenému predchodcovi ako dobromyseľnému vlastníkovi, ktorý nikdy nemal záujem dať svoj majetok ako záloh. Je zrejmé, že v predmetnej veci je dobromyseľným jedine iba jeden subjekt právneho vzťahu a to žalovaná 1/. Tiež uviedla, že nikde judikatúra nerieši ani pri strete dvoch dobromyseľných subjektov právneho vzťahu, že by mala byť poskytnutá ochrana dobromyseľnému záložnému veriteľovi oproti dobromyseľnému vlastníkovi, nakoľko žalobkyňa nadobudla nehnuteľnosť bez tiarch, záložné právo na jej podiel bolo zapísané po prevode podielu do jej vlastníctva. Chrániť dobrou vierou pohľadávku veriteľa, ktorej zabezpečenie je dostatočné a neposkytnúť ju vo vzťahu k vlastníckemu právu dobromyseľného vlastníka je v príkrom rozpore so spravodlivým usporiadaním vzťahov. Poukázala na to, že žalobkyňa nadobudla v dobrej viere nehnuteľnosť s tzv. čistým LV.

9.5. Netreba totiž zabudnúť, že žalovaná 1/ je nepochybne podielovou spoluvlastníčkou na rodinnom dome a výlučnou k pozemku, na ktorom je dom postavený, vrátane príslušného pozemku, ktorých cena v súhrne môže byť odhadom 200 000 eur. Z predložených zmlúv plynie, že zabezpečená pohľadávka predstavovala v čase uzavretia úverovej zmluvy výšku 38 000 eur, pričom je rozumné predpokladať, že pohľadávka sa čiastočným plnením splátok ponížila na jej neznámu sumu. Bez ohľadu na výšku pohľadávky k dnešnému dňu je zrejmé a nepochybné, že záložný veriteľ má nepochybniteľnú zabezpečenú pohľadávku vo výške nie väčšej ako 38 000 eur majetkom vo výške odhadom 130 000 až 140 000 eur. Proporcionalita zabezpečenia jeho práv je v tomto prípade zachovaná a žiadnym spôsobom to neznižuje zabezpečenie, a teda ochrana návratu jeho pohľadávky, nakoľko vždy bude chránená aj prostredníctvom prípadného výkonu záložného práva. Pohľadávka žalovaného 2/ bude naďalej zabezpečená dostatočne a vlastnícke právo žalobkyne ostane nezaťažené právom tretej osoby. S poukazom na to navrhla, aby dovolací súd rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vrátil na nové konanie. Zároveň si uplatnila aj náhradu trov dovolacieho konania.

10. K dovolaniu podala písomné vyjadrenie žalovaná 1/. S poukazom na rozhodnutie NS SR sp. zn. 5Obd/75/2019 dovolateľka neuviedla náležitosti dovolania, čo zakladá neprípustnosť podaného dovolania. Záver odvolacieho súdu, ktorý konštatoval, že žalobkyňa nemala na podanej žalobe naliehavý právny záujem jednak z dôvodu, že nevyužila iné právne možnosti, ktoré v danom prípade mala k dispozícii a jednak z dôvodu, že bolo dôvodné a spravodlivé poskytnúť vyššiu mieru ochrany žalovaným pred nedbalou žalobkyňou je v súlade s judikatúrou NSSR s poukazom na R 47/2020. Odvolací súd vyhodnotil, že postup žalobkyne bolo možné hodnotiť ako nedbanlivý, keďže napriek právnym možnostiam, ktoré jej právny poriadok poskytoval tieto nevyužila, pričom tento dôvod je potrebné posudzovať v súlade so skutkovým stavom, ktorý bol v konaní zistený. V čase, keď bola uzavretá zmluva o zriadení záložného práva, žalovaná 1/ bola evidovaná ako výlučná vlastníčka predmetnej nehnuteľnosti a ako taká uzatvorila aj záložnú zmluvu so žalovanou 2/. Tak žalovaná 1/ ako aj žalovaná 2/ konali v dobrej viere. Zmluva o zriadení záložného práva bola uzatvorená predtým ako bola podaná žaloba právneho predchodcu žalobkyne, ktorou sa domáhal svojho vlastníckeho práva, a ktorý pôvodne odmietol byť spoluvlastníkom spornej nehnuteľnosti. Nie je preto daná prípustnosť dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP.

10.1. Vo vzťahu k nepreskúmateľnosti dovolaním napadnutého rozsudku zastala názor, že nie je daný dôvod pre uplatnenie druhej vety stanoviska pod veľkým R 2/2016. Odvolací súd dospel k záveru, že u žalobkyne absentuje naliehavý právny záujem a keďže danosť naliehavého právneho záujmu je podmienkou prípustnosti určovacej žaloby a súd dospel k záveru, že tento daný nie je, potom nemal povinnosť zaoberať sa všetkými námietkami žalobkyne. Súd oboch inštancií rozhodli v súlade s ustálenou rozhodovacou praxou dovolacieho súdu a ich procesný postup nemal za následok porušenie práva dovolateľky na spravodlivý proces, preto navrhla dovolanie odmietnuť.

11. K dovolaniu podal písomné vyjadrenie aj žalovaný 2/. Uviedol, že dovolací dôvod žalobkyňa s

poukazom na § 421 CSP nevymedzuje odkazom na konkrétne ustanovenie CSP. Žalobkyňa tak nevymedzila dovolací dôvod spôsobom zodpovedajúcim § 432 CSP. Žalobkyňa v bode 1/ cituje viaceré rozhodnutia Najvyššieho súdu SR a Ústavného súdu SR a Najvyššieho súdu ČR a Krajského súdu v Hradci Králové avšak bez bližšieho vysvetlenia, subsumovania konkrétnych okolností tohto prípadu. Rozhodnutia Najvyššieho súdu ČR ani Ústavného súdu SR nemožno považovať za rozhodovaciu prax dovolacieho súdu. Na tieto je možné prihliadnuť len podporne. Za predpokladu, že dovolanie bolo podané podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP žalobkyňa zakladá jeho prípustnosť len na dvoch rozhodnutiach Najvyššieho súdu SR. V rozsudku sp. zn. 5Cdo/60/98 najvyšší súd riešil otázku naliehavého právneho záujmu pri vydaní osvedčenia o držbe nehnuteľnosti. V uznesení sp. zn. 4Cdo/89/2007 bola riešená problematika neplatnosti zmluvy o záložnom práve. V tejto veci dovolací súd vyslovil záver, že v prejednávanej veci naliehavý právny záujem na určení neplatnosti záložnej zmluvy daný nie je, keďže v tomto prípade možno stav ohrozenia práva žalobcu alebo neistoty v jeho právnom postavení odstrániť len určením či tu je alebo nie je záložné právo. Z predmetného rozhodnutia nemožno vyvodzovať, že pri žalobách o určenie neexistencie záložného práva je naliehavý právny záujem daný paušálne. Uznesením sp. zn. 4Cdo/125/2017 dovolací súd odmietol dovolanie, že žalobcovia nevymedzili dovolací dôvod spôsobom podľa § 431 a § 435 CSP. Žalobkyňa tak v dovolaní neoznačila súdne rozhodnutia Najvyššieho súdu SR, od ktorých by sa mal odvolací súd pri posudzovaní právnej otázky, existencie naliehavého právneho záujmu na určení či nehnuteľnosť je zaťažená záložným právom, odkloniť. Zároveň ozrejmil dovolaciemu súdu skutkové okolnosti veci.

11.1. Bod 2. dovolania označila žalobkyňa ako nepreskúmateľnosť, pričom opätovne sa možno domnievať, že ide o dovolací dôvod spočívajúci na vade zmätočnosti podľa § 420 písm. f) CSP. Žalobkyňa sa zaoberá kolíziou ochrany dobromyseľného nadobúdateľa a zásady nemo plus iuris a odkazuje na rozhodnutia s tým súvisiace. Následne prezentuje svoje úvahy o zásade proporcionality. Problematika načrtnutá žalobkyňou v bode 2. dovolania závisí výlučne od právneho posúdenia, a teda nemôže ísť o vadu zmätočnosti zmysle § 420 CSP. Dovolacie dôvody v § 420 CSP majú procesnoprávny charakter aj z tohto hľadiska je nejasné čoho sa žalobkyňa domáha. V danom prípade rozsudok odvolacieho súdu nie je možné považovať za nepreskúmateľný, keďže k zamietnutiu žaloby došlo z dôvodu absencie naliehavého právneho záujmu na strane žalobkyne. Túto absenciu odvolací súd podrobne odôvodnil s rozsiahlym odkazom na viaceré rozhodnutia najvyšších súdnych autorít. Absencia naliehavého právneho záujmu pritom predstavuje samotný dôvod na zamietnutie žaloby. Žiadal preto, aby dovolanie bolo odmietnuté a uplatnil si náhradu trov dovolacieho konania.

12. Najvyšší súd ako súd dovolací [podľa § 35 Civilného sporového poriadku (ďalej aj „C.s.p.“)] po zistení, že dovolanie podala včas žalobkyňa, v neprospech ktorej bol napadnutý rozsudok odvolacieho súdu vydaný, zastúpená advokátom (§ 429 ods. 1 C.s.p.), dospel k záveru, že dovolanie je dôvodné.

K dôvodu prípustnosti dovolania podľa § 420 písm. f) C.s.p.

13. Žalobkyňa v dovolaní poukazuje na nepreskúmateľnosť rozhodnutia odvolacieho súdu najmä vo vzťahu k bodu 24 rozsudku odvolacieho súdu. Namieta, že v odôvodnení absentujú úvahy ohľadom dobrej viery tej ktorej strany sporu, žalobkyňa poukazuje na judikatúru ohľadom prelomenia zásady nemo plus iuris. Odvolací súd sa nevysporiadal s jej dobromyseľnosťou, okolnosťami prípadu, nakoľko jej odvolanie nebral v úvahu skrz nesprávny záver o absencii naliehavého právneho záujmu. Vecnej stránke sa venoval len jednou vetou. Neskúmal aj zásadu proporcionality vo veci.

14. Z bodu 24. odôvodnenia rozsudku odvolacieho súdu vyplýva nasl.: „Je totiž nepochybné, že na podnet žalovanej 1/ sa začalo správne konanie, výsledkom ktorého bolo rozhodnutie Okresného úradu Prešov, katastrálny odbor č. J. z 02.09.2020 a boli ním opravené údaje katastra tak, že na G. č. J., v k. ú. E. O. X., v časti N. bola zapísaná zmluva o zriadení záložného práva na nehnuteľný majetok č. XXXXX pre Prima banku Slovensko, a.s. (žalovaný 2/) k stavbe rodinný dom so súp. č. J., stojaci na parcele N. J. vo vlastníckom práve v časti B vlastníci pod bodmi 1. O. I., rod. I. (žalobkyňa) v podiele 1 a 2. U. I., rod. I. (žalovaná 1/) v podiele 1 s tým, že súčasne bol opravený údaj katastra tak, že v súbore popisných informácií katastra nehnuteľností na LV č. J., k. ú. E. O. X., v časti N. v texte zmluvy o zriadení záložného práva na nehnuteľný majetok č. J. pre Prima banku Slovensko, a.s.

vypúšťa zápis stavby rodinného domu súp. č. XXX, stojace na parcele N. XXX/X a po oprave bude nasledovný text záložného práva: „V J. zmluva o zriadení záložného práva na nehnuteľný majetok č. J. pre Prima banku Slovensko, a.s. zo dňa 25.7.2013 na parcely N. J., N. J. a N. J. s tým, že rozhodnutím Okresného úradu Prešov, odbor opravných prostriedkov č. J. zo dňa 11.01.2021 bolo zamietnuté odvolanie žalobkyne a rozhodnutie Okresného úradu Prešov, katastrálneho odboru č. J. zo dňa 02.09.2020 bolo potvrdené, pričom toto rozhodnutie nadobudlo právoplatnosť 01.02.2021. Proti tomuto rozhodnutiu správneho orgánu žalobkyňa nevyužila právne prostriedky na ochranu jej práv, ktoré jej zákon ponúkal v podobe správnej žaloby podľa § 177 a násl. Správneho súdneho poriadku, čo znamená, že dostatočne nedbala o svoje práva. V tejto situácii na strane žalobkyne je potom zjavná absencia legitímneho očakávania, v dôsledku čoho nemohla byť naplnená preventívna funkcia jej žaloby podľa § 137 písm. c) CSP, a teda nie je daná ani naliehavosť právneho záujmu na jej podaní, o to viac, že žalovanému 2/, ktorý vychádzal pri uzatváraní záložnej zmluvy zo štátom stanovenej evidencie v katastri nehnuteľnosti, v ktorom bola v tom čase ako výlučná vlastníčka domu vedená iba žalovaná 1/, je potrebné poskytnúť vyššiu mieru ochrany jeho práva pred, v tomto spore nedbalou žalobkyňou."

15. Keďže je zrejmé z akých dôvodov došlo k potvrdeniu rozsudku súdu prvej inštancie o zamietnutí žaloby žalobkyne a to z dôvodu nedostatku naliehavého právneho záujmu na takejto žalobe v zmysle § 137 písm. c) CSP, vytýkaná vada nepreskúmateľnosti rozsudku odvolacieho súdu nebola opodstatnená.

K dôvodu prípustnosti dovolania podľa § 421 ods. 1 písm. a) CSP.

16. Pre dovolací dôvod podľa § 432 C.s.p. (t. j. nesprávne právne posúdenie veci, v zmysle ktorého má byť dovolanie prípustné podľa § 421 ods. 1 C.s.p.) platí, že povinnosťou dovolateľa je vymedziť ho tak, že uvedie právne posúdenie veci, ktoré pokladá za nesprávne a uvedie, v čom spočíva nesprávnosť tohto právneho posúdenia (§ 432 ods. 2 C.s.p.).

16.1. Právnym posúdením je činnosť súdu, pri ktorej zo skutkových zistení vyvodzuje právne závery a na zistený skutkový stav aplikuje konkrétnu právnu normu. Nesprávne právne posúdenie je chybnou aplikáciou práva na zistený skutkový stav; dochádza k nej vtedy, ak súd nepoužil správny (náležitý) právny predpis alebo ak síce aplikoval správny právny predpis, nesprávne ho ale interpretoval, alebo ak zo správnych skutkových záverov vyvodil nesprávne právne závery.

17. Z obsahu dovolania je zrejmé, že právnou otázkou pri riešení, ktorej sa odvolací súd podľa žalobkyne odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe odvolacieho súdu je otázka posúdenia (ne) existencie naliehavého právneho záujmu žaloby na určenie podľa § 137 písm. c) CSP, „že záložné právo žalovaného v 2. rade zriadené na rodinný dom so sú. č. J., v podiele 1, zapísanom na LV č. J., k. ú. E., vo vlastníctve žalobkyne neexistuje v situácii, keď odvolací súd v predmetnej veci posúdil, že v danej konkrétnej veci žalobkyňa nevyužila právne prostriedky na ochranu svojich práv, ktoré jej zákon ponúkal v podobe správnej žaloby podľa § 177 a násl. SSP, pričom odvolací súd konštatoval, že jej v tom nebránila žiadna objektívna skutočnosť a bola to skôr zrejme iba jej subjektívna okolnosť, a preto nemôže mať otvorenú cestu na uplatnenie určovacej žaloby a musí prevážiť zásada vigilanti bus iura nad nedbanlivosťou a laxnosťou žalobkyne."

18. Pre rozhodnutie odvolacieho súdu je relevantná výlučne právna otázka týkajúca sa naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení. V tejto časti zároveň vymedzenie dovolacieho dôvodu zo strany žalobkyne zodpovedá zneniu ust. § 432 ods. 2 CSP, a preto sú naplnené všetky predpoklady pre posúdenie prípustnosti podaného dovolania.

19. Z obsahu spisu vyplynulo, že súd prvej inštancie zamietol žalobu žalobkyne, ktorá sa domáhala proti žalovaným určiť, že záložné právo žalovaného 2 zriadené na rodinný dom so súpisným číslom XXX v podiele 1/2 zapísanom na LV č. J., kat. územie E. vo vlastníctve žalobkyne neexistuje. Výrok rozsudku odôvodnil tým, že v konaní nebolo preukázané ani tvrdené, že žalovaná v prvom rade neuhrádza svoju pohľadávku z úveru voči žalovanej 2, ktorá je viazaná k predmetnej nehnuteľnosti a záložnému právu. V čase uzatvorenia úverovej zmluvy medzi žalovanou 1 a žalovanou 2 a rovnako tak zmluvy o zriadení záložného práva dňa 25.7.2013 bola žalovaná 1 výlučnou vlastníčkou ako pozemkov tak aj predmetného

rodinného domu. Rovnako nesporným bolo, že súd v konaní pod sp. zn. 19C/11/2014 medzi právnym predchodcom žalobkyne a žalovanou 1 určil, že právny predchodca žalobkyne a žalovaná 1 sú podielovými spoluvlastníkmi predmetného rodinného domu každý v podiele 1/2, pričom rozsudok nadobudol právoplatnosť dňa 23.6.2016 t. j. takmer 3 roky po podpise zmluvy o úvere a zmluvy o zriadení záložného práva medzi žalovanou 1 a žalovanou 2. Ďalej tiež konštatoval, že vlastník nehnuteľnosti má právo zriadiť záložné právo na svoju nehnuteľnosť v rozsahu v akom disponuje predmetnou nehnuteľnosťou, pričom v danom prípade bolo bezpochyby zrejmé, že v čase uzatvorenia zmluvy o zriadení záložného práva bola výlučnou vlastníčkou žalovaná 1, čo sporné nebolo. V bode 43 odôvodnenia rozsudku súd prvej inštancie konštatoval, že v konaní bolo nepochybne preukázané, že v čase uzatvárania úverovej zmluvy bola ako výlučná vlastníčka rodinného domu vedená žalovaná 1 a z uvedeného vychádzala v zmysle citovaného § 70 ods. 1 katastrálneho zákona aj žalovaná 2 ako dodávateľ pôžičky, preto na strane žalobkyne je možné konštatovať absenciu unesenia dôkazného bremena práve k tejto skutočnosti, ktorá je pre rozhodnutie vo veci samej nosná a ťažisková.

20. Na odvolanie žalobkyne odvolací súd rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil. Tento však potvrdil z iného dôvodu s tým, že keďže žalobkyňa nevyužila právne prostriedky na ochranu jej práv, ktoré jej zákon ponúkal v podobe správnej žaloby podľa § 177 a nasl. a to proti rozhodnutiu Okresného úradu Prešov, odbor opravných prostriedkov č. J. z 11.1.2021, v dôsledku čoho nemohla byť naplnená preventívna funkcia jej žaloby podľa § 137 písm. c) CSP a teda nebola daná ani naliehavosť právneho záujmu na jej podaní.

20.1. Práve ustálený skutkový stav, resp. žalobkyňou uvádzané skutkové a právne tvrdenie je významný pre posúdenie právnej otázky existencie, resp. neexistencie naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení podľa § 137 písm. c) CSP (k tomu pozri aj R 22/2017). Podľa uvedeného naliehavý právny záujem v zmysle § 80 písm. c) O.s.p. (teraz § 137 písm. c) CSP) nie je daný, ak sa petit žaloby, jej skutkové tvrdenia a právne hodnotenie neviažu na odstránenie konkrétnej spornosti žalobcom uplatneného práva.

21. Podľa § 131 CSP žaloba je procesný úkon, ktorým sa uplatňuje právo na súdnu ochranu ohrozeného alebo porušeného práva.

22. Podľa § 137 CSP žalobou možno požadovať, aby sa rozhodlo najmä o

- a) splnení povinnosti,
- b) nároku na usporiadanie práv a povinností strán, ak určitý spôsob usporiadania vzťahu medzi stranami vyplýva z osobitného predpisu,
- c) určení či tu právo je alebo nie je, ak je na tom naliehavý právny záujem; naliehavý právny záujem nie je potrebné preukazovať, ak vyplýva z osobitného predpisu, alebo
- d) určení právnej skutočnosti, ak to vyplýva z osobitného predpisu.

23. K otázke právneho posúdenia žaloby na určení podľa § 137 písm. c) CSP existuje viacero rozhodnutí Najvyššieho súdu SR. Z rozhodnutia NS SR sp. zn. 2ObdoV/11/2019 z bodov 19. a nasl. vyplýva: „II. Právny záujem na určení je daný predovšetkým tam, kde by bez tohto určení bolo právo žalobcu ohrozené, alebo kde by sa bez tohto určení jeho právne postavenie stalo neistým. Ak však k porušeniu práva už došlo, a je teda možné žalovať na splnenie povinnosti, ktorá z porušenia práva vyplýva (§ 80 písm. b) O.s.p.), nemá preventívna ochrana poskytovaná inak podľa ustanovenia § 80 písm. c) O.s.p. žiadny zmysel (viď R 17/1972).

III. Pri skúmaní existencie naliehavého právneho záujmu ide o posúdenie, či podaná žaloba je vhodný (účinný a správne zvolený) procesný nástroj ochrany práva žalobcu či sa ňou môže dosiahnuť odstránenie spornosti práva, a či snáď len zbytočne nevyvoláva konanie, po ktorom bude musieť aj tak nasledovať iné (ďalšie) súdne konanie alebo konania. Naliehavý právny záujem je spravidla daný v prípade, ak by bez tohto určení bolo právo žalobcu ohrozené alebo ak by sa bez tohto určení stalo jeho právne postavenie neistým (porovnaj R 17/1972). Za nedovolenú možno považovať určovaciu žalobu, pokiaľ neslúži potrebám praktického života, ale len k zbytočnému rozmnožovaniu sporov; ak však určovacia žaloba vytvára pevný právny základ pre právny vzťah účastníkov sporu, je prípustná aj napriek tomu, že je možná (prípadne) i iná žaloba (k tomu viď 5Cdo/31/2011 a obdobne aj

4Cdo/89/2007).

IV. Určovací žaloba má spravidla preventívny charakter, jej účelom je poskytnúť ochranu práva žalobcu predovšetkým skôr, než dôjde k porušeniu právneho vzťahu alebo práva (určovací žaloba preto vo všeobecnosti nie je opodstatnená tam, kde už právny vzťah alebo právo boli porušené a kde je namieste žaloba o splnenie povinnosti (§ 80 písm. b) O.s.p.). V prípade možnosti žalovať priamo splnenie povinnosti treba preto vždy považovať za neprípustnú určovaciu žalobu, ktorá neslúži potrebám praktického života, spornosť nerieši (neodstraňuje) a len vedie k nárastu počtu súdnych sporov. Uvedená zásada, že žalobca sa nemôže žalobou úspešne domáhať určenia právneho vzťahu alebo práva tam, kde sa môže domáhať splnenia povinnosti podľa § 80 písm. b) O.s.p., však neplatí vtedy, ak žalobca (napriek možnosti domáhať sa priamo splnenia povinnosti) preukáže, že má naliehavý právny záujem na určení určitého práva alebo právneho vzťahu; v takomto prípade treba jeho určovaciu žalobu považovať za procesne prípustnú. Právny záujem, ktorý je podmienkou prípustnosti takejto žaloby, musí byť naliehavý v tom zmysle, že žalobca v danom právnom vzťahu môže navrhovaným určením dosiahnuť odstránenie spornosti a ochranu svojich práv a oprávnených záujmov (ide najmä o prípady, v ktorých sa určením, či tu právny vzťah alebo právo je či nie je, vytvorí pevný základ pre právne vzťahy účastníkom sporu a predíde sa žalobe na plnenie). Treba zdôrazniť, že nejde o určovaciu žalobu samu, ale o to, čoho (akého určenia) sa žalobca domáha a z akých právnych pomerov vychádza. Naliehavý právny záujem sa teda viaže na konkrétny určovací petit (to, čoho sa žalobca v konaní domáha) a súvisí s vyriešením otázky, či sa žalobou s daným určovacím petitom môže dosiahnuť odstránenie spornosti žalobcovho práva alebo neistoty v jeho právnom vzťahu; záver súdu o (ne) existencii naliehavého právneho záujmu žalobcu predpokladá teda posúdenie, či podaná určovací žaloba je procesne prípustným nástrojom ochrany jeho práva a či snád' spornosť neodstraňuje a len zbytočne vyvoláva konanie, po ktorom bude musieť aj tak nasledovať iné konanie [k tomu vid' 3Cdo/112/2004 (publikované v časopise Zo súdnej praxe pod č. 81/2006) a obdobne aj 4Cdo/49/2003 (publikované v časopise Zo súdnej praxe pod č. 75/2003) a 3Cdo/53/2007].

V. Naliehavý právny záujem je spravidla daný v prípade, keď sa nemožno domáhať priamo plnenia, tiež vtedy, ak by bez tohto určenia bolo ohrozené právo navrhovateľa alebo ak by bez tohto určenia jeho právne postavenie bolo neisté. V tejto spojitosti si teda treba ujasniť, či a ako sa následne požadované určenie môže dotknúť právnych pomerov účastníkov (t. j. či môže založiť právne významný následok v týchto pomeroch). Určovací žaloba bude zvyčajne prípustná vtedy, ak sa ňou odstraňuje spornosť vzťahu účastníkov a predchádza vzniku ďalších sporov, prípadne ak sa vytvára pevný základ právneho vzťahu medzi nimi (vid' 1Cdo/26/2007).

VI. Judikatúra ustálila, že žalobca má právny záujem na žiadanom určení, ak by bez tohto určenia bolo ohrozené jeho právo alebo právny vzťah, ktorého je účastníkom, alebo ak by sa jeho právne postavenie bez takéhoto určenia stalo neistým. Cieľom určovacej žaloby je vydanie rozsudku, výrok ktorého odstraňuje žalobcovu neistotu určením, či tu právo alebo právny vzťah je alebo nie je. Zákon pre procesnú prípustnosť určovacej žaloby teda predpokladá existenciu stavu neistoty žalobcu v tom, či ten ktorý právny vzťah alebo právo je alebo nie je a zároveň tiež preukázanie, že uvedenú neistotu je možné odstrániť navrhovaným výrokom rozsudku. Naliehavý právny záujem na určení je daný vtedy, ak je tu aktuálny stav objektívnej právnej neistoty medzi žalobcom a žalovaným, ktorý je ohrozením žalobcovho právneho postavenia, a ktorý nemožno iným právnym prostriedkom odstrániť; nezáleží na to, ako táto neistota vznikla (vid' 5Cdo/136/2007).

VII. Zásadne platí, že možnosť podania žaloby na plnenie spravidla vylučuje právny záujem na žalobe určovacej, tento predpoklad však nemožno chápať všeobecne. Ak žalobca môže preukázať, že má právny záujem na tom, aby rozhodnutím súdu bolo určené určité právo alebo právny pomer napriek tomu, že by mohol žalovať priamo na plnenie, nemožno mu určovaciu žalobu odoprieť. Za nedovolenú, pri možnosti žaloby na plnenie, možno považovať určovaciu žalobu len tam, kde by neslúžila potrebám praktického života, ale len k zbytočnému rozmnožovaniu sporov. Ak však určovací žaloba vytvára pevný právny základ pre právny vzťah účastníkov sporu a môže sa ňou predísť žalobe na plnenie, je určujúca žaloba prípustná aj napriek tomu, že je možná i žaloba na plnenie (vid' 5Obdo/51/2011).

VIII. Žalobca síce mohol žalovať aj na splnenie povinnosti, v ktorom konaní súd otázku platnosti právnych úkonov mohol riešiť prejudiciálne, ako to uvádza odvolací súd, dovolací súd je však toho názoru, že v danej veci pri posúdení existencie naliehavého právneho záujmu bolo potrebné skúmať, či určovací žaloba (ne) vytvára pevný právny základ pre právny vzťah účastníkov sporu a môže sa ňou

predísť žalobe na plnenie. Určovací žaloba podaná žalobcom rieši medzi účastníkmi otázku samotnej (ne) existencie právneho vzťahu založeného zmluvou. Od rozhodnutia súdu o platnosti prejavov vôle žalovanej smerujúcich k odstúpeniu od zmluvy závisí, či právny vzťah účastníkov nezanikol a trvá aj naďalej (v prípade vyhovenia žalobe) alebo či došlo k zrušeniu zmluvy a teda k zániku zmluvného vzťahu (v prípade, že žalobe vyhovené nebude). Dovolací súd dospieva preto k záveru, že určovací žaloba nepochybne vytvorí pevný právny základ pre právny vzťah medzi žalobcom a žalovanou a môže sa ňou prípadne predísť aj ďalším sporom o splnenie povinnosti. V prípade vyhovenia žalobe možno totiž očakávať, že účastníci sa určovaciemu rozsudku dobrovoľne podrobia a dôsledky vyvodlia bez ďalšieho donucovania (viď 6Cdo/392/2013).

24. Dovolací súd pre komplexnosť poukazuje aj na ďalšie rozhodnutia, ktoré síce nepredstavujú rozhodovaciu prax dovolacieho súdu, ako to predpokladá ustanovenie § 421 ods. 1 písm. a) C.s.p., avšak je v nich posudzovaná otázka naliehavého právneho záujmu, vrátane vzťahu určovacej žaloby a žaloby na plnenie, vo vzťahu ku ktorej boli vyslovené uvedené právne závery:

I. Naliehavosť právneho záujmu je v tom smere, že navrhovateľ nemá možnosť domáhať sa ochrany svojich práv a oprávnených záujmov iným procesným spôsobom, a že existujúca rozpornosť právneho vzťahu medzi účastníkmi môže byť odstránená práve len podaným návrhom s petitom určovacím (viď 6Obo/232/2007).

II. Taká interpretácia a aplikácia ustanovenia § 80 písm. c) O.s.p., ktorá v o svojich dôsledkoch znemožňuje poskytnutie súdnej ochrany postupom podľa tretej, resp. štvrtej časti Občianskeho súdneho poriadku v otázke patriacej do primárnej právomoci všeobecných súdov, je popretím samej podstaty základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd, ako aj obdobného práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane základných práv a slobôd (k tomu viď predovšetkým II. ÚS 137/08).

III. Vo veciach, kedy možno žalovať na plnenie, môže byť daný naliehavý právny záujem na určení, pokiaľ sa žalobou vytvorí pevný právny základ pre právne vzťahy účastníkov sporu a tým sa potom zabráni prípadným ďalším žalobám na plnenie, prípadne vtedy, pokiaľ by sa žalobou na plnenie nemohol vyriešiť celý obsah sporného právneho vzťahu (k tomu viď rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 29Cdo/2349/99 a obdobne aj rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 32Cdo/1002/2009).

IV. Pre posúdenie otázky naliehavého právneho záujmu na určovacej žalobe podľa § 80 písm. c) O.s.p. je rozhodný právny záujem žalobcu a nie záujem žalovanej strany (viď rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 22Cdo/1848/2000).

V. Účelom určovacích žalôb podľa § 80 písm. c) O.s.p. je vyriešiť právny vzťah účastníkov, v rámci ktorého je potrebné naisto rozhodnúť, či určité právo existuje (viď rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 28Cdo/2938/2010).

VI. Zmysel zákonnej požiadavky naliehavého právneho záujmu na požadovanom určení je možné nájsť v chápaní určovacej žaloby ako prostriedku preventívnej právnej ochrany, ktorej účelom má byť vytvorenie pevného právneho základu pre právne vzťahy účastníkov sporu, odstránenie neistoty v postavení žalobcu a predídenie prípadným budúcim sporom. Pre posúdenie existencie naliehavého právneho záujmu je významná i skutočnosť, či žalobcom nebola poskytnutá iná možnosť ochrany ich práv, ak výlučne žalovaná je aktívne legitimovaná na podanie žaloby na plnenie. Ústavný súd stanovil dve procesné kritéria, ktorých naplnenie vyzdvihuje intenzitu závažnosti veci nad rámec diskrečných oprávnení všeobecných súdov a signalizuje extrémnu úroveň vybočenia z tohto rámca. Prvým z nich je hmotnoprávny i procesný stav konkrétnej veci, za ktorého účastníkom neostáva nič iné, len aktivovať určovaciu žalobu ako „ultimum refugium“, teda posledné východisko obrany a následnej ochrany svojich práv. Druhým je potom situácia, kedy je účastník vystavený dlhotrvajúcej neistote z hľadiska ochrany svojich práv, resp. následkov, ktoré pre neho môže zmluva predstavovať (k tomu viď nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 1440/14).

25. Vo veci rozhodujúci dovolací senát najvyššieho súdu uvádza, že z vyššie citovanej judikatúry vyplývajú nasledovné závery:

25.1. Povinnosťou súdu pri skúmaní naliehavého právneho záujmu je posúdiť, či určovací žalobný návrh je vhodným a správne zvoleným nástrojom ochrany jeho práva, t. j. ak neistotu žalobcu v právnom

vzťahu je možné odstrániť navrhovaným určovacím výrokom (tu ide predovšetkým o prípady, kedy určovací výrok vytvorí pevný právny základ vzťahu medzi stranami sporu, ktorým sa predíde prípadným sporom o splnenie povinnosti).

25.2. Otázku existencie, resp. neexistencie naliehavého právneho záujmu treba posudzovať výlučne s ohľadom na právny záujem žalobcu, záujem žalovaného je pri posudzovaní tejto otázky súdom irelevantný.

25.3. Žalobca má naliehavý právny záujem na určovacej žalobe vždy vtedy, ak nemá možnosť domáhať sa ochrany svojich práv alebo oprávnených záujmov iným procesným spôsobom. Ide predovšetkým o prípady, kedy žalobca nemá možnosť podať žalobu na plnenie a kedy má legitimáciu na podanie žaloby na plnenie výlučne žalovaná strana.

25.4. Aj v prípadoch, kedy žalobca, ktorý podal určovaciu žalobu, má možnosť podania žaloby na plnenie (t. j. nie vtedy, ak žalovaný v konaní o určovacej žalobe môže podať, resp. následne podať žalobu na plnenie, pozn. dovolacieho súdu), všeobecne neplatí, že by nebol daný naliehavý právny záujem žalobcu na požadovanom určení. Ide predovšetkým o prípady, kedy by žalobou na plnenie nebol vyčerpaný celý predmet konania o určovacej žalobe, alebo kedy sa určovacím výrokom rozsudku vytvorí pevný právny základ vzťahu medzi stranami sporu.

25.5. Naliehavý právny záujem na určovacej žalobe nie je daný vtedy, ak by požadované určenie viedlo len k zbytočnému rozmnožovaniu sporov. Tu ide predovšetkým o prípady, kedy sa žalobca domáha žalobou určenia neplatnosti právneho úkonu s tým, aby následne mohol žalobca podať žalobu na plnenie (napr. žalobu na vydanie bezdôvodného obohatenia alebo žalobu na náhradu škody), alebo inú určovaciu žalobu (napr. žalobu o určenie vlastníckeho práva). Určovacia žaloba je tak neprípustná vtedy, ak rozhodnutie o merite sporu by predstavovalo len rozhodnutie o predbežnej otázke podstatnej pre rozhodnutie iného (žalobcom následne iniciovaného) súdneho sporu."

26. Zodpovedanie otázky, či je daný naliehavý právny záujem v zmysle § 137 písm. c) CSP je obzvlášť obtiažne i významné práve u negatívnych určovacích žalobách ako je tomu v danom prípade, nakoľko žalobkyňa žaluje o určenie, že záložné právo na nehnuteľnosti neexistuje. Petit určovacej žaloby musí byť formulovaný tak, aby rozhodnutie súdu vyriešilo celý obsah alebo dosah sporného právneho pomeru alebo práva. Jedine tak je schopná určovacia žaloba odstrániť stav ohrozenia práva žalobcu alebo neistotu v jeho právnom postavení (viď napr. aj rozsudok Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 30Cdo/3378/2009).

27. Z rozhodnutia Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I ÚS 1440/14, (na ktoré rozhodnutie okrem iných poukazoval aj odvolací súd) vyplýva, že procesné a súčasne obsahovo i substantívne kritérium pripustenia určovacej žaloby do meritórneho prieskumu, spočívajúce v prejudiciálnom závere o existencii naliehavého právneho záujmu na danej žalobe je samozrejme v rukách všeobecných súdov. Ústavnému súdu neprislúcha ani v tomto prípade rezultatívny prieskum konkrétnosti. Možno však stanoviť 2 procesné kritériá, ktorých naplnenie vyzdvihuje intenzitu závažnosti veci nad bežný rámec diskrečných oprávnení všeobecných súdov a signalizuje extrémnu úroveň vybočenia z tohto rámca. Prvým z nich je hmotnoprávny i procesný stav konkrétnej veci za ktorých účastníkovi, resp., za ktorých účastník nemá inú možnosť než aktivovať určovaciu žalobu ako ultimum refugium, teda posledné východisko obrany a následnej ochrany svojich práv. Druhým je tak situácia, za ktorej je účastník, pre ktorého je sporné znenie zmluvy nevýhodné, vystavený dlhotrvajúcej neistote z hľadiska ochrany svojich práv, resp. následkov, ktoré pre neho zmluva môže predstavovať.

28. V predmetnej veci odvolací súd konštatoval, ako už bolo vyššie uvedené, že nie je daný naliehavý právny záujem na podaní vyššie uvedenej určovacej žaloby v dôsledku toho, že žalobkyňa nevyužila možnosť podania správnej žaloby vo vyššie uvedenom konaní (viď bod 20. tohto odôvodnenia)

29. Z obsahu spisu vyplynulo, že v konaní pred Okresným úradom Prešov bolo iniciované konanie o oprave chyby v katastrálnom operáte vedenej pod J. z podnetu U. I., žalovaná 1, ktorého účastníčkou konania bola aj samotná žalobkyňa. Konanie bolo vedené pred Okresným úradom Prešov pod číslom J.. V bode 24 odôvodnenia rozsudku odvolacieho súdu bolo konštatované, že na podnet žalovanej 1/ sa začalo správne konanie, výsledkom ktorého bolo rozhodnutie Okresného úradu Prešov,

katastrálny odbor č. J. z 02.09.2020 a boli ním opravené údaje katastra tak, že na LV č. J., v k. ú. E., v časti N. bola zapísaná zmluva o zriadení záložného práva na nehnuteľný majetok č. XXXXX pre Prima banku Slovensko, a.s. (žalovaný 2/) k stavbe rodinný dom so súp. č. XXX, stojaci na parcele N. XXX/X vo vlastníckom práve v časti B vlastníci pod bodmi 1. O. I., rod. I. (žalobkyňa) v podiele 1 a 2. U. I., rod. I. (žalovaná 1/) v podiele 1 s tým, že súčasne bol opravený údaj katastra tak, že v súbore popisných informácií katastra nehnuteľností na LV č. XXX, k. ú. E. O. X., v časti N. v texte zmluvy o zriadení záložného práva na nehnuteľný majetok č. XXXXX pre Prima banku Slovensko, a.s. vypúšťa zápis stavby rodinného domu súp. č. J., stojace na parcele N. XXX/X a po oprave bude nasledovný text záložného práva: „V J. zmluva o zriadení záložného práva na nehnuteľný majetok č. J. pre Prima banku Slovensko, a.s. zo dňa 25.7.2013 na parcely N. XXX/X, N. XXX/X a N. XXX s tým, že rozhodnutím Okresného úradu Prešov, odbor opravných prostriedkov č. J. zo dňa 11.01.2021 bolo zamietnuté odvolanie žalobkyne a rozhodnutie Okresného úradu Prešov, katastrálneho odboru č. J. zo dňa 02.09.2020 bolo potvrdené, pričom toto rozhodnutie nadobudlo právoplatnosť 01.02.2021. Proti tomuto rozhodnutiu správneho orgánu žalobkyňa nevyužila právne prostriedky na ochranu jej práv, ktoré jej zákon ponúkal v podobe správnej žaloby podľa § 177 a nasl. Správneho súdneho poriadku, čo znamená, že dostatočne nedbala o svoje práva. V tejto situácii na strane žalobkyne je potom zjavná absencia legitímneho očakávania, v dôsledku čoho nemohla byť naplnená preventívna funkcia jej žaloby podľa § 137 písm. c) CSP, a teda nie je daná ani naliehavosť právneho záujmu na jej podaní, o to viac, že žalovanému 2/, ktorý vychádzal pri uzatváraní záložnej zmluvy zo štátom stanovenej evidencie v katastri nehnuteľností, v ktorom bola v tom čase ako výlučná vlastníčka domu vedená iba žalovaná 1/, je potrebné poskytnúť vyššiu mieru ochrany jeho práva pred, v tomto spore nedbalou žalobkyňou.

30. Odvolací súd síce konštatoval, že žalobkyňa v danom prípade nevyužila právne prostriedky na ochranu jej práv a nepodala proti uvedenému rozhodnutiu tzv. správnu žalobu podľa § 177 a nasl. SSP, neskúmal však tiež, či predmetná správna žaloba by nebola len tzv. iluzórnou žalobou, nakoľko predmetom vyššie uvedeného správneho konania bolo konanie o oprave chyby podľa § 59 ods. 1,2 zákona č. 162/1995 Z. z. a nasl. o katastri nehnuteľností, ktoré iniciovala žalovaná 1) (nie žalobkyňa) v rámci ktorého bolo v odôvodnení rozhodnutia odvolacieho správneho orgánu konštatované, že právny predchodca žalobkyne L. I. nadobudol podiel k rodinnému domu súp. č. XXX na parcele č. XXX/X zaťaženému záložným právom, čo konštatoval aj OS Prešov v odôvodnení rozsudku sp. zn. 19C/11/2014 - 126, pričom týmto rozsudkom nebola vyslovená neplatnosť uvedenej záložnej zmluvy, či zánik predmetného záložného práva a správneho orgánu nebola predložená žiadna verejná alebo iná listina preukazujúca jeho zrušenie alebo zánik.

31. Dovolací súd poukazuje na ďalšie rozhodnutia Najvyššieho súdu SR, ktoré sa venujú právnomu posúdeniu prípustnosti určovacej žaloby podľa § 137 písm. c) CSP so žalobným petitom určenia neexistencie špecifikovaného záložného práva a to pod sp. zn. 1Cdo/249/2021 a sp. zn. 4Cdo/169/2021. Z bodov 33.1. a 33. 2. uznesenia Najvyššieho súdu sp. zn. 1Cdo/249/2021 plynú nasledovné: „33.1. Preto aj podľa názoru dovolacieho súdu v predmetnej veci ak žalobcovia predmetnou žalobou majú záujem dosiahnuť zmenu zápisu v katastri nehnuteľností a v prípade ak súd vyhovie žalobe, tak dôjde k zmene, ak príslušný kataster vymaže zápis záložného práva k dotknutej nehnuteľnosti, čím by sa tak odstránil stav právnej neistoty žalobcov, pričom žalobcovia nemajú inú možnosť ani inú žalobu, ktorou by sa domáhali výmazu záložného práva k nehnuteľnosti, ktorej sú vlastníckmi. Podľa názoru dovolacieho súdu bolo potrebné v predmetnej veci skúmať, či žalobcovia majú naliehavý právny záujem na požadovanom určení podľa § 137 písm. c) CSP, keď ako vlastníci predmetných nehnuteľností mali záujem na tom, aby záložné právo na liste vlastníctva vyznačené nebolo, pretože zapísané záložné právo ich môže obmedzovať pri nakladaní s predmetnými nehnuteľnosťami.

33.2. Záložný dlžník sa môže brániť proti právu záložného veriteľa na uspokojenie zabezpečenej pohľadávky z výťažku speňaženia zálohu nielen obranou proti návrhu záložného veriteľa na speňaženie zálohy, ale tiež prostredníctvom žaloby o určenie, že tu záložné právo nie je, (že nehnuteľnosť nie je zaťažená záložným právom). Podľa názoru dovolacieho súdu sa žalobcovia domáhajú predmetnou žalobou negatívneho určenia neexistencie práva, keďže rozhodnutím sa odstráni stav ich právnej neistoty, či nehnuteľnosti sú (nie sú) zaťažené záložným právom. Rozhodnutie súdu v danom prípade predstavuje spôsobilý právny prostriedok ochrany práv žalobcov ako vlastníkov založených

nehnuteľností."

32. V súdnej veci žalobkyňa tvrdí, že na jej podiel v I neexistovalo záložné právo, resp. neexistuje záložné právo vo vzťahu k uvedeným nehnuteľnostiam z dôvodov uvedených v žalobe (jej právny predchodca nebol účastníkom záložnej zmluvy, nedal súhlas na založenie nehnuteľnosti, v odvolaní proti rozsudku súdu prvej inštancie ďalej namietala, že rozsudok súdu o určení vlastníckeho práva v I jej právneho predchodcu nemal konštitutívny charakter, ale deklaratórny, bola dobromyseľná v tom, že nadobúda nehnuteľnosť nezaťaženú žiadnou ťarchou atď.) pričom je nesporné, že súd prvej inštancie žalobu žalobkyne zamietol z vecných dôvodov, vzhľadom k tomu, že v čase uzatvorenia zmluvy o zriadení záložného práva bola žalovaná I) výlučnou vlastníčkou nehnuteľnosti, preto mala právo zriadiť záložné právo na svoju nehnuteľnosť v rozsahu v akom disponovala predmetnou nehnuteľnosťou. Odvolací súd síce rozhodnutie súdu prvej inštancie potvrdil, ale z dôvodu nedostatku naliehavého právneho záujmu na podanej žalobe v zmysle § 137 písm. c) CSP, tak ako je vyššie uvedené. Tento záver odvolacieho súdu dovolací súd nepovažuje za správny. Vzhľadom k tomu, že odvolací súd sa nevenoval, resp. nereagoval vzhľadom na dôvod potvrdenia rozsudku súdu prvej inštancie, odvolacím námietkam žalobkyne, ktoré smerovali do vecných dôvodov zamietnutia žaloby žalobkyne, považoval dovolací súd aj z tohto dôvodu dovolanie žalobkyne za dôvodné. Dovolací súd pritom nemohol, keďže o vecných dôvodoch zamietnutia žaloby nebolo odvolacím súdom rozhodnuté, preskúmať rozhodnutia súdov nižších stupňov resp. odvolacieho súdu aj z týchto dôvodov.

33. Vzhľadom na uvedené skutočnosti došlo postupom cez ustanovenie § 449 ods. 1 a § 450 CSP došlo k zrušeniu rozhodnutia odvolacieho súdu a vráteniu veci odvolaciemu súdu na ďalšie konanie.

34. Podľa § 455 CSP ak bolo rozhodnutie zrušené a ak bola vec vrátená na ďalšie konanie a nové rozhodnutie súd prvej inštancie a odvolací súd sú viazaní právnym názorom dovolacieho súdu.

35. Podľa § 453 ods. 3 CSP, ak dovolací súd zruší rozhodnutia a vec vráti odvolaciemu súdu alebo súdu prvej inštancie na ďalšie konanie, rozhodne tento súd o trovách pôvodného konania a o trovách dovolacieho konania.

36. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.